

Резюме

В статье в гносеологическом разрезе исследуются вопросы становления понятия «публичный интерес» для юридической науки в целом и финансового права в частности. Анализируется значение публичного интереса в процессе осуществления финансовой деятельности государства и органов местного самоуправления. Предлагаются основы установления баланса публичных и частных интересов в процессе финансово-правового регулирования.

Ключевые слова: публичный интерес, общественный интерес, финансовое право, публичная финансовая деятельность.

Summary

In the article in epistemological sense the issues of formation of the definition of “public interest” for the legal science in general and financial law in particular are being researched. An analysis of significance of public interest in the process of financial activity of the state and local self-governments performance is being made. The fundamentals of the balance establishment between public and private interests in the process of financial and legal regulation are suggested.

Key words: public interest, social interest, financial law, public financial activity

Отримано 14.07.2011

О. В. КОБЕЦЬ

Олександр Володимирович Кобець, кандидат психологічних наук, доцент Національної академії прокуратури України, старший радник юстиції

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЗОРОСТІ ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОСОБАМИ, УПОВНОВАЖЕНИМИ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

На шляху до інтеграції у світове суспільство Україна зіткнулася з проблемою масштабної корупції, яка характеризується різноманітністю та високою організованістю її форм.

В Україні корупція є однією із проблем, яка потребує невідкладного розгляду. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленню громадянського суспільства.

Побудова дієвої системи протидії корупції, розробка комплексних підходів протидії цьому явищу, виявлення і подолання соціальних умов та наслідків – один із пріоритетів держави¹.

Конвенцією ООН проти корупції (ч. 4 ст. 7) встановлено необхідність створення, підтримки й зміцнення таких систем, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфліктів інтересів. Одним з ефективних інструментів щодо цього є й обмеження стосовно одержання подарунків.

Саме тому у низці країн Європи на законодавчому рівні запроваджено обов'язкове декларування подарунків особами, що обіймають політичні посади, а в деяких країнах – всіма публічними службовцями. Так, у Польщі обов'язковість декларування подарунків передбачено для осіб, які обіймають політичні посади, а також місцеві виборні посади, в Угорщині – для членів парламенту, у Великобританії, Іспанії та Німеччині – для членів уряду та осіб, які обіймають політичні посади, а в Латвії – всіма публічними службовцями. Члени британського парламенту зобов'язані декларувати подарунки, вартість яких перевищує 1 % від їхньої заробітної плати, члени Бундестагу (парламенту) Німеччини – якщо вартість подарунка перевищує 5000 євро, члени французького парламенту – будь-які подарунки незалежно від їхньої вартості.

Для України питання неправомірності подарунків є вкрай актуальним, адже здебільшого для вирішення питань у власних інтересах подарунки передають публічному службовцю такі особи:

- які зацікавлені в певних офіційних діях установи, в якій працює службовець;
- які ведуть бізнес або розраховують на ведення бізнесу з цією установою;
- які здійснюють певні види діяльності, що регулюються відповідною установою;

– на інтереси яких може вплинути виконання чи невиконання службовцем своїх посадових обов'язків та інше.

Як свідчить міжнародний досвід, на практиці розрізнити подарунок та хабар між собою досить важко, тому питання отримання та передачі подарунків публічним службовцям для запобігання виникненню корупційних проявів у їхній діяльності має бути обов'язково врегульовано на законодавчому рівні.

У Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» *суб'єктами*² даного правопорушення є службові особи, які зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 цього Закону. Цим особам повністю заборонено безпосередньо або через інших осіб одержувати будь-які дарунки (пожертви) від юридичних або фізичних осіб у таких випадках:

– якщо рішення, дії чи бездіяльність, що приймаються в інтересах дарувальника, вчиняються як безпосередньо такою особою, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами;

– якщо особа, яка дарує (здійснює) дарунок (пожертву), перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Однак, законодавцем разом з повною заборонаю одержання дарунків (пожертв) передбачені певні відповідні обмеження щодо приймання подарунків особами, які зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 цього Закону. Відповідно до ч. 2 цієї статті вони можуть приймати лише дарунки, які відповідають загально визначеним уявленням про гостинність, та пожертви, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких дарунків (пожертв) не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року.

Таким чином, законодавцем встановлено обмеження на прийняття подарунків, і якщо перше обмеження є оцінною категорією, тобто подарунок має відповідати загально визначеним уявленням про гостинність, то друге – має чітко визначену вимогу до вартості дарунка (пожертви), яка не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року.

Поняття *мінімальної заробітної плати* наведено в ст. 95 Кодексу законів про працю України та у ст. 3 Закону України «Про оплату праці», де встановлено, що мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт). Відповідно до ст. 22 Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» мінімальна заробітна плата в Україні з 1 жовтня 2011 р. становить 985 грн, а з 1 грудня 2011 р. становитиме 1004 грн.

У зв'язку з цим у період з 1 жовтня 2011 р. до 30 листопада 2011 р. з одного джерела дозволяється отримувати дарунки не більше ніж на 985 грн. Водночас вартість дарунка (пожертв), отриманого одноразово в період з 1 грудня 2011 р. по 1 січня 2012 р., – 502 грн. Міністерством юстиції України надано роз'яснення від 28.07.2011 «Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яке розроблено його департаментом антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя.

Доречним з огляду на це є використання досвіду Сполучених Штатів Америки, де подарунком вважається все, що може бути виражено у грошовому еквіваленті, а саме: гроші, товари, різноманітні послуги (наприклад, такі як подорожі, проживання в готелі, харчування, оплата навчання тощо). Винятки з цього правила чітко визначені на законодавчому рівні. Наприклад, не вважаються подарунками прохолоджувальні напої чи кава, вітальні листівки або аналогічні сувеніри незначної вартості.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості дарунків (пожертв) не поширюється на дарунки (пожертви), які: даруються (здійснюються) близькими особами; одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Поняття *«близькі особи»* наведено у ст. 1. Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»⁴. Обмеження вартості дарунка не поширюється на дарунки, які даруються близькими особами. Близькими особами Закон визначає подружжя, дітей, батьків, рідних братів і сестер, діда, бабу, онуків, усиновлювачів, усиновлених, а також інших осіб за умови їх постійного проживання разом із суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення. Отже, в даному разі йдеться не тільки про близьких осіб суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення, з якими він перебуває в офіційному родинному зв'язку, а й про інших членів його сім'ї, за умови, якщо вони проживають разом та ведуть спільне господарство, як це передбачено частиною другою ст. 3 Сімейного кодексу України, відповідно до якої сім'ю становлять особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Враховуючи вимоги Закону, до особистих подарунків належать подарунки, одержані від близьких осіб, давніх друзів та добрих знайомих, які дарують подарунки з нагоди, наприклад, дня народження, ювілею або загально визначеного свята (Новий рік, Міжнародний жіночий день, День захисника Вітчизни) за умови, що їхні дарунки не впливатимуть на прийняття публічними службовцями правомірних рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення.

До дарунків, що дозволятимуться приймати публічними службовцями, можуть бути віднесені й ділові дарунки (сувеніри) і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків. Умовами прийняття таких подарунків та проявів гостинності є знову ж таки те, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення.

Службові особи, які зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 цього Закону, як і усі інші громадяни держави, мають право отримувати загальнодоступні знижки на товари-послуги та вигравати призи й премії незалежно від відсотків, знижок або сум бонусів та премій.

Дарунки, одержані особами, зазначеними у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Вказане питання буде остаточно

врегульовано після прийняття Кабінетом Міністрів України рішення про затвердження порядку передачі подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави.

Однак, слід зазначити, що деякі державні відомства вже прийняли відповідні нормативні акти з цих питань. Наприклад, наказом Державної митної служби України від 16 листопада 2009 р. № 1097 затверджені «Правила етики поведінки посадових осіб митної служби України». У пункті 11 цих Правил встановлені обмеження щодо прийняття подарунка. Будь-які подарунки, що надані посадовій особі митної служби під час офіційних заходів, у тому числі під час відрядження в межах країни або за кордон, як подарунки для митного органу, не можуть бути її приватною власністю і протягом п'яти робочих днів з дня одержання або з дня повернення з відрядження передаються за призначенням, з компенсацією цій особі витрат, пов'язаних із сплатою мита та інших обов'язкових платежів, якщо такі мали місце.

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 49 (Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006. – ВВР. – 2006. – № 50. – Ст. 496. Дата підписання – 31.10.2003, дата ратифікації Україною – 18.10.2000.

² Хавронюк М. І. Науково – практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». – К.: Атіка 2011. – 424 с.

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року. [Офіц. текст: за станом на 9 липня 1984] // Відомості Верховної Ради РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1152.

⁴ Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 року № 3206-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 44.

Резюме

У статті розглядаються: вимоги Конвенції ООН протидії корупції; запобігання виникненню конфлікту інтересів; обмеження щодо одержання подарунків та обов'язкове декларування подарунків; адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка; обмеження на прийняття подарунків та обов'язок передавати подарунки, одержані як дарунки державі.

Ключові слова: Конвенція ООН проти корупції, адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення, конфлікт інтересів, юридичні або фізичні особи, обмеження на прийняття та обов'язкове декларування подарунків.

Резюме

В статье рассматриваются: требования Конвенции ООН против коррупции; предупреждение возникновения конфликта интересов; ограничение получения подарков; обязательное декларирование подарков; административная ответственность за нарушение установленных законом ограничений получения подарка; ограничения на принятие подарка и обязанность передать подарка, полученного как подарок государству.

Ключевые слова: Конвенция ООН против коррупции, административная ответственность за коррупционные правонарушения, конфликт интересов, юридические и физические лица, ограничения на принятие и обязательное декларирование подарков.

Summary

In article requirement of Convention UNO against korupcii; warning of origin of conflict of interests; limitation of receipt of gifts; obligatory declaration of gifts; administrative responsibility for violation of the limitations of receipt of gift set a law; limit on acceptance of gift; duty of peredavachi gift, half-scientist as gift to the state.

Key words: Convention of UNO against a corruption, administrative responsibility for corruption offences, conflict of interests, legal or physical entities of limit on acceptance and obligatory declaration of gifts.

Отримано 10.11.2011

Д. Д. КОССЕ

Дмитро Дмитрович Коссе, кандидат юридичних наук, доцент Чорноморського державного університету ім. Петра Могили

СТРУКТУРА СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ В ЕКОНОМІЦІ

У межах цілої країни чинним, як правило, є національний правовий режим, який стосується всіх без винятку правовідносин у межах держави, визначає коло осіб, що можуть виступати в якості учасників таких правовідносин, визначає відповідальність, механізми застосування та виконання прав та обов'язків у правовідносинах. У більшості наукових досліджень національний правовий режим за багатьма ознаками